

Ontwikkeling van het kind van 0-4 jaar

De ontwikkeling van een kind in de eerste vier levensjaren verloopt volgens een herkenbaar patroon, maar het tempo verschilt per kind. Met het Van Wiechenonderzoek wordt gekeken naar verschillende ontwikkelingsdomeinen: motoriek (grof en fijn), communicatie en taal, sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonlijkheid. Deze domeinen zijn nauw met elkaar verweven en beïnvloeden elkaar voortdurend, waarbij niet alleen wordt gekeken naar losse vaardigheden, maar juist naar het geheel en de samenhang tussen de motorische, cognitieve, communicatieve en sociaal-emotionele ontwikkeling.

0-1 jaar

Van reflexmatig naar doelgericht handelen

In de eerste levensmaanden beweegt een baby vooral onwillekeurig. Primaire reflexen (zoals de grijpreflex) zijn duidelijk aanwezig. Geleidelijk nemen deze reflexen af en ontstaan meer doelgerichte bewegingen. Het kind leert het hoofd optillen tegen de zwaartekracht, rolt om, tijgert en/of kruipt. Evenwichts- en oprichtreacties ontwikkelen zich, waardoor het kind stabiel leert zitten zonder steun.

De **grove motoriek** ontwikkelt zich van liggen naar zitten en uiteindelijk naar staan. Rond het einde van het eerste levensjaar kan een kind vaak langs meubels lopen en soms al los staan of stappen.

De **fijne motoriek** begint met het bekijken van de handen en het aftasten van voorwerpen. Eerst slaat het kind naar speelgoed, later grijpt het gericht. De greep ontwikkelt zich van een grove handpalmgreep naar een meer verfijnde pincetgreep.

Sociaal-emotioneel is de baby vanaf de geboorte sterk gericht op mensen. Herkenning van stem en geur speelt een belangrijke rol. Er ontstaat hechting aan enkele vertrouwde personen. Het kind reageert eerst reflexmatig met glimlachen, later bewust en wederkerig. Oogcontact en beurtgedrag vormen de basis voor communicatie.

De **spraak-taalontwikkeling** begint met huilen en geluidjes maken. Het geluidjes maken neemt toe in variatie, naar "baba", "dada" en gaat over in brabbelen. Taalbegrip ontwikkelt zich al vóór de actieve taalproductie: het kind reageert op zijn naam en eenvoudige verzoeken. Communicatieve gebaren, zoals zwaaien ("dag-dag"), laten zien dat het kind sociale gebruiken begint te begrijpen.

1-2 jaar

Toenemende zelfstandigheid en eerste woorden

In het tweede levensjaar zet de motorische ontwikkeling sterk door. Rond 14 maanden lopen veel kinderen los, aanvankelijk met een breed gangspoor. Daarna verbeteren coördinatie en balans. Het kind leert hurken en weer opstaan, een bal gooien en later ook schoppen.

De **fijne motoriek** wordt steeds preciezer. Het kind kan kleine voorwerpen oppakken met een pincetgreep en begint met doelgericht hanteren, zoals blokjes stapelen.

De **taalontwikkeling** maakt een belangrijke sprong. Het zeggen van twee betekenisvolle (geluids) woorden markeert het begin van actieve taalproductie. De woordenschat groeit snel. Het kind begrijpt eenvoudige zinnen en dagelijkse opdrachten. Losse woorden gaan over in tweewoordzinnen ("mama bal", "poes eten"). Taalbegrip blijft een voorwaarde voor verdere taalproductie.

Sociaal-emotioneel ontwikkelt het kind een sterkere eigen wil. Het ontdekt zichzelf als individu en kan zichzelf benoemen als "ik" of "mij". Imitatie speelt een grote rol: het kind kopieert gedrag van ouders en leeftijdsgenoten. Spel wordt steeds belangrijker als middel tot sociale interactie.

2-3 jaar

Uitbreiding van vaardigheden en fantasie

In deze fase wordt de **motoriek** soepeler en beter gecoördineerd. Het kind loopt stabiel, kan een bal schoppen en op een driewieler fietsen. De fijne motoriek wordt preciezer. Het kind kan kleine objecten nauwkeurig oppakken en gerichter bouwen.

De **taalontwikkeling** verloopt explosief. Zinnen worden langer (van twee naar drie of meer woorden) en de verstaanbaarheid neemt toe. Eerst zijn kinderen vooral verstaanbaar voor bekenden. Ook het begrip van fantasie-opdrachten en eenvoudige tegenstellingen groeit, wat wijst op een toenemend cognitief en abstract denkvermogen.

Sociaal-emotioneel ontwikkelt het kind meer sociale vaardigheden: contact leggen, vasthouden en ook weer afsluiten. De responsiviteit van ouders en verzorgers blijft cruciaal voor een gezonde ontwikkeling. Imitatiespel en vervolgens rollenspel (doen alsof) komen op en ondersteunen zowel sociale als cognitieve groei.

3-4 jaar

Verfijning en voorbereiding op schoolse vaardigheden

Tussen drie en vier jaar worden bestaande vaardigheden verder verfijnd. De grove motoriek kenmerkt zich door soepel en gecoördineerd bewegen. Het kind rent, springt, klimt en kan met beide voeten tegelijk springen. Daarnaast verbetert het evenwicht, bijvoorbeeld door enkele seconden op één been te staan.

De **fijne motoriek** ontwikkelt zich richting meer gecontroleerde handelingen en het kind gaat gerichter tekenen, krijgt een betere pengreep, wat belangrijk is voor latere schoolse vaardigheden zoals tekenen en schrijven.

De **taal** wordt complexer: langere zinnen, grotere woordenschat. Het kind gaat vragen stellen ("wie", "wat", "waar" en "hoe") en krijgt een beter begrip van tijd, hoeveelheid en oorzaak-gevolg ("waarom?", "wanneer?", "hoeveel?"). Vervolgens kunnen kinderen eenvoudige verhaaltjes vertellen en begrijpen analogieën en tegenstellingen.

Sociaal-emotioneel groeit het vermogen tot samenspel met leeftijdsgenoten. Het kind leert regels begrijpen en zich eraan houden. Identificatie met ouders en andere belangrijke personen speelt een rol bij de ontwikkeling van identiteit en normen.